

РЕЦЕНЗИЯ

върху научната продукция на
д-р Йорданка Ангелова Стоянова-Тонева, единствен участник в
конкурса за получаване на научното звание „доцент“
по професионално направление 9.1. Национална сигурност
(История и теория на обществената сигурност,
История на политическите и правни учения,
Българската народност и държавност),
обявен от ВСУ „Черноризец Храбър“ в ДВ, бр. 42 от 07.06.2022 г.

автор: проф.д.ик.н. Стефан Симеонов

В обявения от ВСУ „Черноризец Храбър“ конкурс за доцент участва един кандидат - д-р Йорданка Тонева. Завършила е УниБИТ, специалност Библиотекознание и библиография и ВТУ „Св. Кирил и Методий“, специалност История. През 2015 г. защитава научната и образователна степен доктор по национална сигурност. От 2000 г. е асистент във ВСУ „Черноризец Храбър“ Сферите на научните ѝ интереси са: „История на балканските народи“, „История на българската държава и право“, „История на политическите и правни учения“, „Българско обичайно право“, „История и теория на обществената сигурност“, „Българската народност и държавност“.

На нашето внимание се представя научен работник и преподавател с над 20 годишен професионален опит, с преподавателски стаж, с базово историческо образование, с практика в научни, образователни, изследователски и управленско-административни звена.

1. Общо описание на представените материали.

Подбраният списък на научните публикации и разработки на д-р Йорданка Тонева съдържа 20 заглавия (приложение 11). От общият списък с издадена продукция на д-р Тонева, за участие в

конкурса са представени: две монографии, две студии и 16 статии и научни доклади, писани в периода 1998-2022 г. Част от представената продукция е реализирана в съавторство като нейното участие е коректно отбелязано и протоколирано (приложение 13, разделителни протоколи).

Проблематиката на описаните материали условно може да се раздели на няколко кръга и области.

1. Съществена част са разработките по проблемите на професионално направление 9.1. Национална сигурност с широка практическа приложимост, отразени най-напред в представения от кандидатката монографичен труд «Република Македония в съвременната балканска геополитика и мястото на българския национален интерес там». Към него прибавям и други публикации от същата сфера - „От ОЗНА/УДБ-а към Управление за сигурност и контраразузнаване в Р. Македония“, „Западните Балкани - евроинтеграция или неутрализация“, „Политикономически профил на българската емиграция в началото на XXI век“, „Международни конфликти и икономически деструктивизъм“, „Контрадемократията като генератор на социален капитал в посттоталитарното пространство“ и др. Проблемите на финансовата сигурност са засегнати в монографията „Финансова култура и финансова грамотност“.

Анализът, осъществен от д-р Тонева е свързан с:

- нарастващата значимост и актуалност на процесите, събитията и предизвикателствата в Република Северна Македония от вътрешно-политически, социално-икономически, етнонационален, външнополитически и цивилизационен характер

- приоритетното място на Македония и процесите в нея като допирни на важните интереси на Р България, с оглед нейното място

и роля на Балканите и членството ѝ в евроатлантическите интеграционни структури и организации.

- необходимостта от една нова, реална и научнообоснована оценка и анализ на мястото на Република Северна Македония на Балканите като самостоятелна държава, на отношенията между Р България и РСМакедония от 1992 г. до днес;

- въз основа на ретроспективния преглед и очертаването на актуалните тенденции и перспективи предлага варианти, прогнози, сценарии за различни периоди в бъдеще — обозрими, средносрочни, дългосрочни, за да се покаже доколко е жизнеспособна и трайна македонската държавност.

- опитът за адекватна оценка на големите международни фактори и институции в сложната комуникация между македонските претенции и българските национални интереси.

Утвърждаването на македонската държава като пълноправен субект на международни отношения се свързва с агресивен и анахроничен национализъм, чрез който „новото“ поколение политици отстояват държавен суверенитет и национална идентичност. Постюгославският македонизъм е презареден съобразно новите реалности, но неговите възродени черти имат подчертано деструктивно влияние в регионален и във вътрешнополитически план. В съвременната геополитическа ситуация на Балканите специално място заслужава анализът на българо-македонските отношения след 1991 г. Три десетилетия противоречиви събития, факти и тенденции илюстрират отношенията между двете държави, които през годините еволюират и протичат в широка амплитуда – от еуфорични изявления и надежди за добросъседство и сътрудничество, през възраждане на

проблеми от миналото до крайна стагнация и съживяване на езика на омразата“ в техните взаимоотношения.

Актуалният извод, който е направен е, че днес Република С. Македония е изправена пред предизвикателството да преодолее дихотомията – да вегетира като провалена държава - кантонизирана или „дву ентитетна“, етнизирана, разделена, отчуждена от съседите си и Европа или съвременна европейска държава, която уверено поема по пътя на своето модернизиране и пълноценна евроатлантическа интеграция. Само тогава ще се очертае шанс за съхраняването на страната, а България и Македония ще продължат да съществуват и си сътрудничат като две държави с общо минало и с общо бъдеще.

2. Самостоятелно защитен и представен кръг на научните и изследователските интереси на кандидата за доцент са разработките за информационното и библиотечното обслужване, отразени в публикациите: „Промените в традиционната библиографска дейност след автоматизирането ѝ (из опита на НБ “Ст. Чилингиров” – Шумен)“, “Европа” по рафтовете на една българска градска библиотека в края на XIX век /щрихи от изграждането на фонда на Варненската градска библиотека 1887-1900/“, „Библиотечно-библиографското обслужване на специалистите във века на информационните технологии“, „Пенчо Славейков и приносът му за европеизиране на Народната библиотека“.

Д-р Тонева развива идеята научно-изследователската дейност в двата ислямски отдела, в София и Шумен, да продължи в перспектива. Несъмнен е приносът на тези специфични за библиотечното дело в България подструктури - Ориенталският отдел на Народната библиотека в София и Ислямският отдел на Регионалната библиотека „Стилиян Чилингиров“, гр. Шумен за

обогатяването на културно-историческото наследство на страната. Защитена е позицията, че новите информационни и комуникационни технологии все по активно определят бъдещето на модерната библиотека – да бъде информационен център и свързващо звено между потребителите и научната информация. Особено в дейността на библиотеките е новата им роля във века на информационните технологии. Приоритетно са анализирани различните аспекти при автоматизиране на библиотечно-библиографското обслужване и нивото на дигитализация на информационния масив. Презентирана е новата „Интернет-култура“ в библиотечно библиографската дейност. Съвременните библиотеки, според автора, се превръщат в гигантски информационни бази данни, в своеобразни „банки на информация“ и това постепенно променя тяхната роля и техните функции в началото на XXI век.

3. Част от изследванията са свързани с анализа на факторите и условията за съвременно образование, интеграция и култура: „Guidelines for improving educational management in the Republic of Bulgaria“, „Eco-educational potential of the urban environment“, „Cultural-historical and educational resources of rural areas“, „Етно-културни проблеми на социалната, стопанската и образователна интеграция на ромите в Република България“, „Ценностни приоритети в обучението по време на целия живот“. Тук прибавям участието ѝ в редица национални и международни изследователски проекти, свързани с управлението на знанията, обучението и кариерното израстване: „Развитие на иновативен модел за трансфер на знание“, „Нови технологии за развитие на електронни фирми и дистанционна обучение“, „Изграждане на система за електронно обучение за практически познания и психологическа подготовка при общуване с имигранти“ и др.

Основният извод, направен от рецензираните материали е, че те са изключително дело на кандидата за доцент, публикувани са в сериозни и авторитетни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни база данни с научна информация със защитени 435 точки от наукометричните изисквания.

2. Обща характеристика на дейността на кандидата

Преценявайки научната, научно-приложната и педагогическата дейност и разработките на кандидата отразявам постигнатата балансираност между теория и практика, образование и възпитание. Участва активно в дейността на катедрите, факултета и унивеурситета, наставник и тютор на студенти, включва се в КСК на всички нива. Към това трябва да се прибави участието ѝ в поредица научни международни конференции, на които представя свои виждания за националната сигурност, за висшето образование, за етническите прблеми и защитата на градското пространство като елемент на обществената сигурност.

Налице е осъществена определена експертно-консултантска дейност, изразена с участия в научни форуми по проблемите на образованието, сигурността, по проблемите на библиотечно-библиографското обслужване. Анализите са в широк диапазон, обхващат проблеми от средновековната етнокултура през японските реформи до проблемите на финансовата култура и сигурност. Без някоя сфера на доминира, всяка има своето място в продукцията и преподавателската дейност на кандидата. Но, за научно-преподавателската дейност на кандидата отделям специално място.

3. Преподавателска дейност

В конкурса се явява участник с опит в преподаването. Основните ѝ постижения в тази област трябва да се търсят и открият

в успешните учебни курсове по различни специалности във ВСУ „Черноризец Храбър“ (ЗНС, ППООР, Право).

Учебната натовареност на кандидата за доцент е трайно утвърдена. Съгласно приложената справка усвояваният от нея хорариум отговаря и надхвърля изисквания минимум за лекционна натовареност. За 2022 г. тя усвоява хорариум от 545 часа по дисциплините: Българската народност и държавност, История на българската държава и право, История и теория на обществената сигурност, История на политическите и правни учения, Българско обичайно право, Политика на ЕС в сферата на сигурността и вътрешните работи.

5. Приносни моменти.

Като цяло подкрепям дадените от кандидатката според изискванията приноси. Те дават представа за реална самооценка на постигнатото от нея.

В рецензираната продукция откроявам приносните и научните ѝ постижения в три направления:

а) новост: анализирана е политическата криза в Р Северна Македония от пролетта и лятото на 2001 г. Представени са малко известни факти от развитието на кризата и реакцията на международната общност (структурите на ЕС, НАТО, ООН, ОССЕ, САЩ и Русия). Синтезирано е ново знание за причините и факторите, обусловили конфликта в югозападната ни съседка. Анализирани са различни варианти за развитие на тогавашната Република Македония в обозримо бъдеще като част от прогнозите на автора са реализирани. Новост е анализът на тенденциите в развитието на отношенията между Р България и РС Македония. Нова е идеята, че антибългарската насоченост на службите за сигурност в Република Македония се запазва от периода на ОЗНА

през времето на Федеративна и остатъчна Югославия до настоящия исторически момент с произтичащите от това последици за двустранните взаимоотношения.

б) обогатяването на съществуващите знания е застъпено при сравнителния анализ на организацията и институционалното изграждане на системата за сигурност на Република Македония в различни времеви периоди – като съюзна република и като независима държава след разпадането на Югославия. Посочени са сходствата и различията между системите за сигурност на Федерална република Македония и независима Република Македония като следствие от процеса на трансформация на обществено-политическата система. Формулираното ново знание има за цел преодоляването на остарели стереотипи и стимулира изявата на адекватна политика за сигурност.

в) приложение на научните постижения: дейността на кандидатката за доцент има теоретико-приложен характер, свързана с методиката на преподаване. В тази насока е разработената и апробирана учебна програма за дисциплината „Организационно-методически подходи на преподаването извън класната стая“, преподавана през учебната 2021/2022 г. в СДК „Учител по икономика“ и „Учител по професионална подготовка“.

Присъединявам се и към останалите отразени приноси от д-р Тонева – в изследването за финансовата грамотност на българина, свързана с цивилизационната му култура и народопсихология,

5. Бележки и оценки

Отчитайки приносите и положителните моменти в рецензираните дейности на кандидатката отправям някои препоръки:

- Авторката представя широка справка, която отразява публикациите и сферите ѝ на интереси. Трудовете на д-р Тонева се познават от професионалната гилдия. Тя има умения по-нататък да се фокусира върху конкретни проблеми за изследване в сферата на сигурността.

- Като доцент (вече) да се насочи към осъществяването на научно-методическо ръководство на докторанти, специализанти и дипломанти в професионалното направление.

- Д-р Йорданка Тонева има професионален опит, изследователски постижения и доказана преподавателска дейност, достатъчна за категорично решение на научното жури. Въз основа на констатацията, че тя е грамотен и амбициозен изследовател и преподавател, препоръчвам да се ориентира към професура по проблемите на националната сигурност.

Като се базирам на цялостната научна, преподавателска, административна и експертна дейност на кандидата, на качествата на представената и рецензирана продукция, от личното ми впечатление от нея като преподавател и изследовател и нейната безусловна кандидатура, препоръчвам на членовете на научното жури да дадат на д-р Йорданка Ангелова Стоянова-Тонева научното звание “доцент” в професионално направление 9.1. Национална сигурност по съответните специалности.

Подпис:
(проф.д.ик.н. Стефан Симеонов)

14 октомври 2022 г.
Варна